

BYLA JEDNA KRÁLOVSKÁ DCERA, PĚKNÁ, NÁDHERNÁ JAKO zlatohlav, ale velice horenosná¹. Byla již na vydaj a král, otec její, rád by viděl byl, aby si některého ze švarných princů, kteří na dovedy² přijížděli, vybrala, ale jí nepřišel žádný vděk. — Jako s koně na každého hleděla. — Jednoho dne přijeli poslové od cizého dvoru prositi kněžnu od krále pro mladého svého krále, a by viděla panna podobu jeho, přivezli jí s sebou podobiznu. Královi se velmi líbila podoba králova i království jeho a hned posly ku kněžně odprovoval. — Když jí vyřídili, proč přišli, a podobiznu odevzdali, podívala se na ni, ale hned ji stranou pohodíc a hrdě se ušklíb-nouc, pravila: „Něpuojdēm za něho, lebo má veľký nos, taký nie je hoden, aby mně remeně u črievikou odpratal³.“ S takýmito pohrdlivými slovy se obrátila a šumící⁴ z jizby odešla. — Pohoršení hrdostí její odešli poslové domů. Když králi vypravili, kterak byli u kněžny pořídili, velice se tím urazil a sám sobě slíbil: „No len počkaj, keď sa ti muoj veľký nos nĕpáči, povodím ťa ja za tvoj malý!“ — Ihned kázal spraviti co nejkrásněji a nejskvostněji přeslici, kůžel a vřetánko z ryzého zlata a drahých kamenů. Hned zasedlo několik mistrů nejumělejších k dílu a co možná v nejkratším čase bylo vše hotovo k spokojenosti králově. — Když to vše měl, odevzdal království na starost nejstarší hlavě z rady, sám pak ustrojil se do kejklířských šatů, z hradu svého odešel, zlaté náradí s sebou vezma. Když přišel do města, kde hrdá kněžna bydlela, vešel do hradu a prosil, směl-li by kejkle prováděti; dovolili mu

¹ Hrdá, pánovitá.

² Námluvy.

³ Řemínky u střevíců odvázal.

⁴ Šatem šumíc, i v Domažlicku známý výraz.

a kněžna i král přišli na podívanou. — Mladý král — Déža ho volali — jak kněžnu spatřil, ihned si postavil zlatou přeslici, nastrčil na ni kůžel, naditý lnem jak hedbáví měkkým, otočený stuhou krásnou barvy pivoňové; vřetánko drahými kameny vykládané vzal do prstu a sedna pod přeslici začal přísti. Dívali se všickni s podivením na nevídané kejkle; — kněžna ale ne tak na kejkle a kejklíře, jako na krásné drahé vřetánko, přeslici a kůžel hleděla a velmi se na to ulakomila. — I poslala k němu svoji služebkyni zeptati se ho, zdali to na prodej.

„Eh, nie je to na predaj, ale keď tvoja pani dovolí, aby som s ťbou spal, dám jej zlatú praslicu!“

Běžela služka s vyřízenou ku kněžně. „Nuž, čože?“ ptala se jí kněžna, „či predá? Či chce veľa peňazí za to, či čo?“

„Eh, bodaj ho zavialo, machaja⁵, veď on něžiada peňazí, hiba so mnou spať aby stě dovolili, že vám potom praslicu dá,“ — odpověděla služka.

„Nuž, nach prídě, ja mu dovolím,“ pravila kněžna. — Služkyni to ale mrzelo, že má s bláznem spát, a nebyla volna paní poslechnouti, když ale paní slíbila, že se jí bohatě odslouží a že ji opatří, — svolila. — Déža král spal v služkině jizbě a za to dal kněžně zlatou přeslici. Když služkyně přeslici kněžně odevzdala, měla kněžna velikou radost, ale ptala se hned, jak se kejklíř choval.

„Statočně, ako Pánbuoh prikázal,“ odpověděla služka, což se kněžně líbilo.

Druhý den prováděl Déža král opět svoje kejkle, a že neměl přeslici, vstrčil kůžel na palici — a opět se všickni divili a kněžna opět služkyni k němu poslala, by prodal k přeslici i kůžel a vřetánko. — Král Déža vzkázal jí jako první, tak i druhý den, že to na prodej

⁵ Taškáře, šelmu.

není, ale když dovolí se služkyni spát, že jí dá kůžel. — Když to služka kněžně vyřídila, slíbila jí kněžna větší ještě odměnu než prvněkrát, jen aby ho do své jizby zase pustila. Na to služka přistala. Když druhý den kůžel zlatý paní přinesla a paní se jí ptala, jak se kejklíř choval, odpověděla služka: „Statočně, ako Pánbuoh prikázal.“ — Kněžna byla ráda, jen to vřetánko si ještě přála. — Třetí den král Déža, nemaje ani přeslice ani kůzele, vstrčil len pod páží a přece předl, a král i kněžna a všickni dvořanínové divili se těm kejklům, jak to krásné vřetánko po zemi se vrtí a třpytí a jak se do bílých nitek obtáčí. Když napředl plný potáč, přestal a kněžna hned služkyni poslala, aby jí vřetánko prodal, že mu za ně dá, cokoli žádati bude. — I odpověděl král Déža služkyni, že on nic jiného za ně nežádá než jednu noc spát, ale s kněžnou. — Když to služkyně kněžně vyřídila, velice se rozhněvala: „Ej, či by on hoden bol, taký oplan, abych mu nuocku v mojej izbe dovolila!“ hrdě zvolala. Po chvíli ale, když jí krásné vřetánko na mysl přišlo a když si rozhútala⁶, co jí byla služkyně pověděla, kterak se po obě noci choval statečně, jak Pánbůh prikázal, svolila, aby k ní přijítí směl, ale potatmě⁷, aby ho ani živá duše neviděla. — Když vše ulehlo a tma celý dvůr zahalila jak do černého postavu⁸, král Déža do jizby kněžniny vešel. — Nejdřív podal jí vřetánko a pobožkal jí ruku, potom jí božkal v líčko a naostatek se k ní sklonil so všetkým činom⁹. Zrána, dříve než zornička vyšla, zvedl se král Déža, že musí domů; — kněžna ho ale pustiti nechtěla: „Lebo zostaň, lebo idem s tobou,“ pravila mu; bylot jí na um padlo, kdyby se otec dověděl, čeho se

⁶ Rozmyslila.

⁷ Za tmy.

⁸ Sukna.

⁹ Dle způsobu.

dopustila, že by neobstála před jeho hněvem a hanbou před dvořenínstvem.

„Nuž ja ťa rád vezmem s sebou, ale duša drahá, veď ja mám len malú chyžu, zlú matěru, čo ťa něbudě dobre chovať,“ predstavoval jí Déža. — „Veď si muožem vziať svoje drahé prstěně s drahými kameny, zlaté pásy, muožem aj peniaze s sebou vziať a pekný budinok si urobiť,“ namítla kněžna.

„Eh, duša moja, cesta je ďaleká, všecko sa minie¹⁰, lež domu dojděmo,“ — pravil Déža.

„Už či minie, něminie, — preca len s těbou puojděm, a keby aj kraj sveta bolo.“

„Nuž, keď má tak byť, — ja ti do vuole vstúpiť něchcem. — Len sa tedy chytro pripravu na cestu a ja medzitým tvojmu otcovi písma napíšem, aby veděl, čo je, ako je s těbou!“

Když král Déža písma napsal a blánku složil a kněžna šperky svoje i peníze sebrala, potajomně ze zámku odešli, kněžna slzíc. — Nikdo je nestíhal, neboť byl Déža králi do blánky napsal, kdo je, proč přišel i co dále dělati chce, aby se král pro svou dceru netrápil. — Na cestě koupil si Déža jiný šat, a aby kněžna pěšky choditi nemusela, koupil koně i vůz, a kamkoli přijeli, poroučel, co bylo nejdražšího a nejlepšího. Ačkoliv všecko svými penězi platil, kněžně řekl, že to z jejích peněz a šperku, a to proto dělal, aby se nedržela za bohatší jeho a hrdost svoji odložila.

Když byli již nedaleko města, kde králem byl, pravil kněžně, že nemá již peněz a že musí koně i vůz prodat, aby přece několik zlatých přinesli domů. — „Ja som za těba, abych ťa dostal, všetky svoje peniaze umárnil, a teraz s jakýmže lícom pred matku vstúpim!“ pravil

¹⁰ Stráví.

starostlivě, jako by se matky kdoví jak bál. — Kněžna se ke všemu ráda uvolila, co jen chtěl. Když povoz prodal, šli pěšky domů. — Přijdouce do města, dovedl ji Déža do malé, sprosté chaloupky, kde je stará žena přivítala, Déžova matka, jak on kněžně pravil. — Kněžně nezdála se stařenka zlá, ale v nízké chýžici bylo jí nevolno. — Stařena přinesla jim hned kyselé mléko a mrvenice¹¹. — Kněžna to jíst nemohla. Ale to se s špatnou poradila. „A či to nědobře?“ rozhněvala se stará, vidouc, že nechce nevěsta jíst, „eh veru dobre, syn muoj len na tom vychovaný, a či je nie pekný, švárny šuhaj? Ale ty naničhodná osoba si, keď si sa něstatočně zachovala.“

„No, matko, no, nělajtěže už, ako sa stalo, tak sa stalo, len už je moja žena, ktorú l'úbim. Šak aj ona privykně“ — chlácholil Déža stařenku, svoji někdejší pěstúunku, které se byl svěřil. — Druhý den Déža odešel a nakoupil hrců, a když je domů přinesl, pravil ženě, aby se s nimi vyložila na městišti o trhu, že si musí nějaké živnosti hledět, on že také po výdělku půjde. — Stará naložila jí nůši hrců, dovedla ji na stan a pověděla jí, jak má s lidmi kupčit; potom odešla a kněžna zůstala u hrnků sedět. Onedlouho přijede vůz o čtyrech paripách; jako vítr letí a prosto přes hrnce. — Křičí žena, pláče, ale pán ujíždí, aniž by se po ní byl ohlédl. — Byl to Déža sám. Smutná šla domů bez krejcaru. — Stará zase hřešila, ale muž povídal: „No mlčtě, matko, veď ona nězná eště, ako je, čo je, — ale sa po kuse naučí. — Počuj, ženo, zajtrajšiho dňa budě veliká hostina u kráľa, lebo si on ženu priviezol, ktorú chce hostom ukázat. — Rozprávali, že budě treba kuchárok, nuž mohla bys aj ty sa hlásiť za kuchárku, ažda by si dobrú plácu¹² aj jest' dostala.“ Slíbila žena, že ráda

¹¹ Placky z nejčernější mouky, někdy i ovesné.

¹² Plat.

půjde. — Když ji Déža viděl před sebou v těch sprostých šatech tak pěknou, krásnou, tak pokornou a trpělivou ve všem, jedva že se držel nezjeviti se jí; ale chtěl ji ještě zkoušet a ukázat jí, jaký je život lidu mimo královského stolce. — Druhý den šla mladá žena do hradu prositi se za kuchařku a hned byla přijmata k vaření a umývání riadu¹³. V kuchyni octnula se mezi kuchařkami a kuchaři, musela šukat, umývat, ze všech stran na ni volali, brzy to, zase ono, a když jí kuchař výsluhu ze zbytků udělal, tu — vzpomněla na domov, svůj královský rod, a zaplakala nad hrdotí svojí a marností, které ji na takové konce přivedly.

Když bylo po jídle a v kuchyni méně práce, chtěla si odběhnouti domů s výsluhou, co uschovala pro muže a domnělou matku. — Když tu s hrnčkami z kuchyně se vyhrne, zableskne se jí před očima zlatem protkávaný šat a král stojí před ní. Div že hrnčky leknutím nepustila — ale muže svého v něm nepoznala a snáze by se smrti byla nadála.

„A či tu je, mladá, voľakdo, čo by mně remeně u črieviku odpratal?“ zeptal se král přetvářeným hlasem. I postavila žena hrnčky na zem, chtěíc sama králi řemínky odvázati — vtom ji ale král uchopil do náručí a do své jizby si ji unášel. — Nevědouc, co se to děje, chtěla volati o pomoc, ale v tom octli se již v nádherné jizbě králově, král na ni promluvil přirozeným hlasem a ona poznala v něm svého muže; o málo, že zase leknutím nepadla. — „Nuž hl'a, žena moje l'úba, ja som kráľ s tým veľkým nosom, čo sa ti něľúbil a čo si o ňom vřavela — že nie je hoden, aby ti remeně u črievikou odpratal. Nuž a teraz vidíš, si moja žena a ja hoden som tvojho srdca. No a čo som ťa aj za malý tvoj nos povodil, už mně odpusť, veď som sa s tēbou trápil!“

¹³ Nádobí hlíněného.

S pláčem padla mu — ne již hrdá — kněžna do náručí a vtom vkročil do jizby starý její otec, který o všem věděl, co zeť zamýšlel, — a s radostí je žehnal. — Také pěstúnka, domnělá Děžova matka, přišla a tisíckrát prosila mladou královnu za odpuštění, že ji tak špatně chovat musela. — Mileráda odpustila královna všecko, vždyť jí to připravilo úplné štěstí. — A přišly služkyně a odvedly královnu do krásných jizeb pro ni přichystaných, kde pro ni leželo těch nejdražších šatů a šperku drahého, i všecek ten, co z domu odnesla a Děža král uchoval. — Když byla v královském oděvu oblečena — přišel si král pro ni, a když ji mezi dvořeniny a hosty přivedl, zajásali všickni, že mají krásnou a hodnou královnu!